

KULTURPLAN

2023-2026

ÖVERTORNEÅ
KOMMUN

ÖVERTORNEÅ
KOMMUN

PRIORITERADE
UTVECKLINGSOMRÅDEN
2023-2026

- **MEÄNKIELI, FINSKA
OCH ANDRA SPRÅK**
- **DIGITALISERING**
- **GESTALTAD LIVSMILJÖ**

DIGITALISERING

TILLGÄNGLIGGÖRA KULTUR I
ÖVERTORNEÅ KOMMUN

DIGITALISERA AUNESGÅRDEN

BILDARKIV

DELAKTIGA MEDBORGARE

LJUBOKSBERÄTTELSE PÅ MEÄNKIELI

INBLICK I KULTURPLANEN

MEÄNKIELI, FINSKA OCH ANDRA SPRÅK

2000

ÖVERTORNEÅ KOMMUN INGÅR I
FÖRVALTNINGSOMRÅDET FÖR MINORITETSSPRÅKEN
FINSKA & MEÄNKIELI

2021-2022

ETABLERING AV RESURSBIBLIOTEK OCH SPRÅKCENTER
FÖR MEÄNKIELI

2023

ARBETET MED MEÄNKIELI OCH ANDRA
MINORITETSSPRÅK SKA FORTSÄTTA. DESSA SPRÅK
SKA SYNLIIGGÖRAS I SAMHÄLLET BLAND ANNAT
GENOM SKYLTING PÅ FLERA OLIKA SPRÅK.

GESTALTAD LIVSMILJÖ

INKLUDERANDE OCH HÅLLBARA LIVSMILJÖER

ATTRAKTIVT SAMHÄLLE

AKTIVERA OFFENTLIGA MÖTESPLATSER

PLACEMAKING -LÅTA PLATSEN UTVECKLAS AV DEN
LOKALA KUNSKAPEN SOM MÄNNISKOR HAR

VISSTE DU ATT...

ENDAST 8 PROCENT AV DET MÄNSKLIGA MÖTET BYGGER
PÅ AVLÄSNING AV ORD - RESTERANDE 92 PROCENT ÄR
INFORMATION SOM TOLKAS UTIFRÅN GESTER, MIMIK
OCH TONFALL. DET FINNS FLER UPPLEVELSER ÄN VAD
DET FINNS ORD, OCH DET ÄR EN AV FAKTORERNA SOM
KULTURSKAPANDET BYGGER PÅ.

SYFTE

KULTURPLANENS LÅNGTGÅENDE SYFTE ÄR ATT
SKAPA ETT RIKT OCH LEVANDE KULTURLIV FÖR
KOMMUNENS ALLA INVÅNARE. GENOM PLANEN
TYDLIGGÖRS KULTURENS FÖRUTSÄTTNINGAR OCH
VILJEINRIKTNINGEN I KOMMUNEN.

Innehållsförteckning

Bakgrund	4
Syfte	4
Kulturplanens utgångspunkt.....	5
Nationella kulturpolitiska mål.....	5
Norrbottens regionala kulturplan	5
Prioriterade utvecklingsområden i Övertorneå kommun	6
Meänkieli, finska och andra språk	6
Digitalisering	7
Digitalisering och interaktivitet för att tillgängliggöra Aunesgården	7
Fotoutställning för att lyfta lokala berättelser	7
Ljudboksberättelser för att stärka minoritetsspråk och ge unga en chans att jobba med kultur	7
Gestaltad livsmiljö.....	8
Kultur i den kommunala organisationen	9
Bibliotek och allmänskultur	9
Kultur i skolan.....	10
Kultur i kommunala verksamheter	10
Andra dokument & underlag	10
Uppföljning	10

Bakgrund

Det sägs att endast 8 procent av det mänskliga mötet bygger på avläsning av ord - resterande 92 procent är information som tolkas utifrån gester, mimik och tonfall. Det finns fler upplevelser än vad det finns ord, och det är en av faktorerna som kulturskapandet bygger på. Kultur kan definieras som livsmönster, som överförs socialt från generation till generation. Kreativa processer inom kultur ökar känslomässigt medvetande, ger energi, fördjupar förståelsen för vardagen, föder insikter som ligger bakom tankar och ord och stimulerar till meningsfulla möten med andra människor.

Kultur har också en producerande och konsumerande sida. Aldrig förut har det konsumerats så mycket kultur som idag. Kulturen påverkar oss alla och fördjupar mänskliga värden i ett samhälle där annars materiella ting och ekonomiska avväganden får allt större utrymme. Den skapar sammanhang, ger perspektiv och öppnar vägar till bildning. I Övertorneå är alla inbjudna till kulturlivet, oavsett om det handlar om att ta del av utbudet eller att dela med sig av egen skaparkraft. Särskilt viktigt är det att barnen får tillgång till olika kulturella aktiviteter i tidig ålder, i form av eget skapande eller för inhämtande av kunskap. Detta är en rättighet oavsett barnens bakgrund och enskilda förutsättningar enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

I Övertorneå kommun finns det många kulturaktörer med vetskap och känsla för kultur i olika former. Kommunen ska tillvarata kunskap och engagemang och aktivt verka för att utveckla samverkan kring olika uttryck. Mångfald, kreativitet och kvalitet ska vara ledstjärnor för utvecklingsarbetet.

Denna kulturplan ska vara ett styrdokument för kulturarbete i Övertorneå kommun och gäller åren 2023-2026.

Syfte

Kulturplanens långtgående syfte är att skapa ett rikt och levande kulturliv för kommunens alla invånare. Genom planen tydliggörs kulturens förutsättningar och viljeinriktningen i kommunen.

Kulturplanens utgångspunkt

Kulturplanen har sin grund i de nationella kulturpolitiska målen och i Region Norrbottens kulturplan. Innehållet har arbetats fram tillsammans med representanter från kultursektorn, kulturföreningar, ungdomar, seniorer och andra målgrupper i Övertorneå kommun.

Nationella kulturpolitiska mål

Målen för den nationella kulturpolitiken är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet där kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling. För att uppnå de kulturpolitiska målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Norrbottens regionala kulturplan

Norrbottens regionala kulturplan beskriver Region Norrbottens vision, regionalt fokus och insatser för hur regionen gemensamt med länets kommuner och kulturaktörer vill arbeta för utveckling och samverkan inom kulturområdet de närmaste åren. Region Norrbottens strategiska utvecklingsområden är:

- Gestaltad livsmiljö
- Kulturella och kreativa näringar
- Digitalisering

Valet av dessa områden grundar sig i den gröna omvandlingen av samhället, industrin och näringslivet. Region Norrbotten anser att kulturlivet kan ha en avgörande roll för att locka nya personer att arbeta, bo och leva i Norrbotten.

Prioriterade utvecklingsområden i Övertorneå kommun

Meänkieli, finska och andra språk

En unik kulturell rikedom i Övertorneå är de många olika språk som talas i kommunen. De olika språken tyder på en lång historia av kulturell mångfald, som genom åren har utvecklats och gett ett berikat och stimulerat avtryck hos befolkningen. Enligt allmänna bestämmelser § 4 lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) ska det allmänna i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

Sedan år 2000 ingår Övertorneå kommun i förvaltningsområdet för minoritetsspråken finska och meänkieli, och har under åren byggt upp sin minoritetsspråksverksamhet till en exemplarisk nivå.

Kommunens profil inom meänkieli har också en stark grund sedan etableringen av resursbiblioteket och språkcentret för meänkieli under 2021-2022. Idag arbetar Kommunen aktivt för att det regionala kulturcentrumet för tornedalingar skall placeras i Övertorneå. I Övertorneå är meänkieli ett levande språk - kommunen ligger centralt i Tornedalen, som är ett traditionellt språkområde för meänkieli, även om många meänkielitalande i dag bor i olika delar av Sverige.

I och med inflyttningen från flera av världens länder till kommunen under de senaste decennierna har människor fört med sig nya språk och kulturella erfarenheter, vilket i sin tur bidragit till det redan historiskt mångkulturella området.

Att synliggöra och informera om minoritetsspråk i kommunen ska fortsatt utvecklas och förstärkas inom perioden för denna kulturplan, bland annat genom skyltning på flera olika språk.

Digitalisering

Vi vill i framtiden arbeta mer uppsökande och göra medborgare mer delaktiga i digitaliseringen och levandegörandet av våra arkiv och vår historia samt utöka de samlingar och dokumentera den kunskap som finns. Att kunna delta i kommunens kultursatsningar med en liten del av sin egen historia är ett sätt att dela med sig av en viktig pusselbit till vår större gemensamma historia. Här är några av de satsningar som vi kommer arbeta med över tid för att uppnå detta.

Digitalisering och interaktivitet för att tillgängliggöra Aunesgården

Aunesgårdens hembygdsmuseum har idag ett fokus på föremålen i sina utställningsrum. Rummen är relativt statiska och enbart gjorda för att betrakta. Vi kommer framöver göra en fotografisk inventering av föremålen för att kunna digitalisera Aunesgården och göra hembygdsmuseet mer interaktivt. Med hjälp av befolkningen i kommunen kan vi samla in historier om föremålen och levandegöra de människor som levde med de föremål som bevarats. Det här arbetssättets målsättning är att göra museets samling till något som inte är bundet till Aunesgården som fysisk plats. Vi har tidigare i samband med fotoutställningen sommaren 2022 samlat in historiska bilder under möten med byaföreningar så vi vet att det finns en stor generositet kring att levandegöra kommunens och Tornedalens historia. Fördelen med detta interaktiva arbetssätt är att det kan starta i en liten skala och kontinuerligt skalas upp och formas efter de som deltar. Att känna en delaktighet i historieskrivningen ska vara en åtminstone lika stor del av Aunesgårdens syfte som att kunna besöka den på plats och betrakta de insamlade föremålen. en

Fotoutställning för att lyfta lokala berättelser

Senaste två somrarna har vi lyft fram Övertorneås historia genom bildarkivet på Nordkalottbiblioteket. På Matarengivägen har vi haft en utomhusutställning med förstorade fotografier. Det andra året fokuserade vi på att samla in bilder från privatpersoner som ville bidra till bildarkivet och kunde på så sätt också få berättelserna bakom bilderna. Arbetssättet att åka runt i kommunens byar och skanna in invånares bilder och skriva ner tillhörande berättelser kommer vi framöver jobba vidare med. Bildarkivet består idag till stor del av större samlingar bilder från exempelvis yrkesfotografer. Vi vet dock att många privatpersoner har enskilda bilder som berättar viktiga delar av vår historia.

Ljudboksberättelser för att stärka minoritetsspråk och ge unga en chans att jobba med kultur

Att ha möjlighet att genom en lokal inspelningsstudio spela in, klippa och jobba med författares nyskrivna noveller är något som vi lagt en grund för under ett Leader-projekt där aktuella författare skrivit noveller på plats i Övertorneå. Vi vill fortsätta med detta och utveckla det till att bli en stående del av Övertorneås marknadsföring men framför allt ett sätt för unga att få prova på att jobba med kultur i ett skarpt läge med professionella författares verk och med vårt eget språk Meänkieli som en viktig del.

Gestaltad livsmiljö

Gestaltad livsmiljö syftar på att skapa en helhetssyn på forandet av människans hela livsmiljö. Samhällsbyggandet ska ha fokus på att sätta människan i centrum - fler ska få leva och bo i inkluderande, väl gestaltade och långsiktigt hållbara miljöer. Gestaltad livsmiljö fokuserar på vad arkitektur, form, design, konst och kulturarv gör, samt hur dessa på olika sätt formar samhället och invånarens vardag. Politiken för gestaltad livsmiljö är nära sammanflätad med Agenda 2030 och FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling.

Platser utvecklas ständigt och upplevs utifrån sociala relationer, materialitet, minnen och berättelser. Ett samhälle som satsar på kultur är ett attraktivt samhälle för dess invånare och besökare. Genom att verka för kreativa möten mellan kommunens kulturverksamhet, kulturlivets aktörer och näringslivet ges kulturellt entreprenörskap goda förutsättningar att frodas. I en attraktiv kommun finns kulturen tillgänglig för alla målgrupper. Kultur och kulturmiljö är mer platsbundna än många andra verksamheter och är därför en viktig del av den lokala identiteten.

För att uppnå visionen om en attraktiv och hållbar kommun med attraktiv livsmiljö ska vi jobba för att inrätta och aktivera offentliga mötesplatser i kommunen genom Placemaking. Syftet är att skapa mötesplatser där folk vill samlas och vistas för miljön, men även för att det finns olika aktiviteter på området.

Kultur i den kommunala organisationen

Kultur är en frivillig uppgift för Sveriges kommuner vilket regleras i kommunallagen. Detta betyder att kommunerna är självbestämmande när det gäller utformningen av den lokala kulturpolitiken, med undantag för biblioteksverksamheten som regleras i bibliotekslagen (SFS 2013:801) samt arkivverksamheten som regleras i arkivlagen (SFS 1990:782). För de kommuner som bedriver museum så måste verksamheten även följa museilagen som reglerar hur offentligstyrda museum ska bidra till samhället och dess utveckling (SFS 2017:563).

Kommunstyrelsens kultur- och fritidsutskott är kommunens ansvariga politiska instans för övergripande kultur- och fritidsfrågor. Kommunledningsförvaltningen handlägger kultur- och fritidsfrågor, samt bereder och verkställer utskottets beslut.

Bibliotek och allmänskultur

I Övertorneå är det bibliotekschef som ansvarar för den lagstadgade biblioteksverksamheten. Det finns två bibliotek i kommunen – Nordkalottbiblioteket och Tornedalens bibliotek.

Nordkalottbibliotek är ett referensbibliotek med en historisk samling av Ossian Svensson, samt en del digitaliserat arkivmaterial från Nordkalotten. Nordkalottbiblioteket har sedan 2021 utsetts som resursbiblioteket för meänkieli. Sedan 2022 har även Språkcentrum för meänkieli funnits i samma lokaler. Språkcentret organiseras under Institutet för språk och folkminnen. Verksamheten på Nordkalottbiblioteket styrs av biblioteksplanen. Biblioteket jobbar med att:

- Synliggöra samlingarna på Nordkalottbiblioteket med det tornedalska kulturarvet genom olika aktiviteter
- Tillgängliggöra det digitala materialet ytterligare
- Arrangera barnaktiviteter med fokus på minoritetsspråk

Den lagstadgade folk- och skolbiblioteksverksamheten sköts av Tornedalens bibliotek. Verksamheten styrs främst av biblioteksplanen. De viktigaste fokusområden för biblioteksverksamheten är:

- Läsfrämjande: Biblioteket ska främja läsande och tillgång till litteratur.
- Samhällets digitalisering och digital utveckling: Folkbiblioteken har ett nationellt uppdrag med ansvar för att lära ut hur digitala redskap och media används.
- Demokratiuppdrag: Biblioteket ska arbeta för det demokratiska samhällets utveckling och bidra till ökad kunskap och fri åsiktsutbildning.

Biblioteket genomför aktiviteter och insatser inom bland annat de listade fokusområden enligt biblioteksplanens mål. Särskilt prioriterade fokusgrupper är barn och unga, personer med funktionsnedsättningar samt nationella minoriteter.

Kultur i skolan

Förskolan, grundskolan och gymnasiet är en av kommunens viktigaste arenor för att säkerställa barn och ungas tillgång till kultur. I Övertorneå är det barn- och utbildning som ansvarar för de kommunala skolorna från förskolan upp till gymnasiet. Skolan är en betydelsefull mötesplats där barn och unga kan möta, utöva och uppleva olika kulturella uttryck redan från tidig ålder. Att lära sig om olika uttryck så som språk, musik, bild, drama och dans ingår även i grundskolans läroplan. Kulturskolan i Övertorneå är öppen för alla barn och ungdomar och skapar förutsättningar för deltagande och utveckling inom konstarterna.

Kultur i kommunala verksamheter

Kultur förekommer inom ett flertal kommunala verksamheter och områden, även om det kan vara mer eller mindre påtagligt beroende på verksamhet och uppdrag. I parker kan det synas i form av dekorationer i samband med högtider, offentliga konstverk och hur ett område är utformat och belysning placerat. Det är även ytterst aktuellt när det är dags för om-, ny- eller tillbyggnationer i kommunen, inköp av konst i samband med dessa (1%- regeln) samt för tillgängliggörandet av såväl nya som gamla mötesplatser och offentliga rum. Kultur kan dock även vara aktiviteter som ger målgrupper som t.ex. seniorer på äldreboenden eller ungdomar på mötesplatser möjlighet att hitta nya sociala sammanhang, gemenskap och att utvecklas tillsammans. Kultur formar och skapar livsmiljöer där vi kan trivas och må bra i. Eftersom det förekommer över förvaltnings- och verksamhetsgränser är samverkan av största vikt.

Andra dokument & underlag

Utöver de större strategiska planerna och dokumenten så samspelar kulturplanen även med mer specifika handlingar och underlag. Dokumenten är ofta fristående och har en specifik inriktning mot en verksamhet eller ett specifikt område, men kan även vara övergripande som t.ex. FN:s konventioner om mänskliga rättigheter och barnkonventionen, eller Agenda 2030. Andra viktiga dokument som knyter an till planen är Övertorneå kommuns biblioteksplan och riktlinjer för föreningsstöd.

Uppföljning

Arbetet med kulturplanen ska följas upp årligen under första kvartalet. Rapportering sker till kommunstyrelsen, kultur- och fritidsenheten samlar in information och har en samordnande roll. Informationen redovisas via kommundirektörens rapport.

